

ADRAR — Nieuwsbrief,

Nummer 3, maart-mei, 1995

Voorwoord: Geen 'Marokkaans' en 'Berber', maar 'Marokkaans arabisch' en 'Berber.' 2

Tmaziyt di ddenya:

(Tamazight in de wereld):

di Hulanda (in Nederland) 3

di Lmayrib (in Marokko) 5

di Biljik (in België) 6

deg wmarikan (in de VS) 7

di Fransa (in Frankrijk) 8

Reeds verschenen 9

Over de term 'Berber' 10

A. Schaufeli

Recensies 14

A. Benalissa

schets: etnische identiteit 16

door K. Ahdidouch

Literatuur 17

Taal en grammatica 18

Voorwoord

Geen 'Marokkaans' en 'Berber', maar 'Marokkaans Arabisch' en 'Berber.'

De termen 'Marokkaans' en 'Berber' of 'Berbers' zijn vaak gebruikt om respectievelijk de talen Marokkaans Arabisch en Berber (of 'Tamazight') aan te duiden. Men hoort de twee termen op het Marokkaanse programma op Radio 5 (dagelijks v.a. 19:45 tot 20:30 behalve in het weekend), of treft die termen in gespecialiseerde papers over het onderwijs en/of opvoeding van Marokkaanse kinderen (bijv. het artikel 'Leesvaardigheid in het Nederlands van allochtonen en Nederlandse leerlingen in groep drie van het basisonderwijs' door R. Damhuis, K.de Glopper en E.van Schooten, verschenen in Pedagogische Studiën (1989, 66), pp.158-171). In datzelfde artikel wordt ook een vreemd onderscheid gemaakt tussen Marokkaanse leerlingen en Berberse leerlingen: 'de resultaten laten verder zien dat er aanzienlijke verschillen bestaan tussen het succes in aanvankelijk lezen in het Nederlands van Nederlands leerlingen en van Turkse, Marokkaanse en Berber leerlingen die minstens vanaf hun tweede jaar in Nederland verblijven (p.158).' In het Engels worden de twee talen 'Moroccan Arabic' (Harrel 1969, Youssi 1989) en 'Berber' genoemd. In het Frans zijn de twee aanduidingen als volgt: 'l'Arabe marocain' en 'le berbère'. In geen enkel Nederlandse woordenboek ben ik de term 'Marokkaans' als aanduiding voor het Marokkaans Arabisch tegengekomen. Zelfs het woord 'Berber' als taalaanduiding is daar vaak niet opgenomen (zie elders in deze nieuwsbrief). Het blijkt dat men generaliseert van Europese talen zoals Frans (in Frankrijk), Spaans (in Spanje), Turks (in Turkije) naar Marokkaans (in Marokko). Marokkaans betekent iets/iemand die met Marokko te maken heeft. 'Marokkaans' is en dus een bijvoeglijk naamwoord en geen zelfstandig naamwoord. Na veel gebruik, kan het woord 'Marokkaans' een zelfstandige naamwoord worden, met de betekenis 'Marokkaans Arabisch'. Toch moeten wij beseffen dat de mensen die Marokkaans Arabisch spreken zeggen dat zij 'Arabisch' of 'Darija' spreken. Berbers sprekers verwijzen naar hun taal door gebruik van het woord 'Tamazight', en gebruiken nooit het woord 'Berber' of 'Berbers', welke termen in omloop zijn gebracht door vroegere niet Berberse heersers van Noord-Afrika (meestal Romeinen). Het is mogelijk dat de tegenstelling 'Marokkaans sprekers' en 'Berber(s) sprekers' een verkeerde interpretatie veroorzaakt, namelijk dat de sprekers van 'Marokkaans' 'de echte' Marokkanen zouden zijn, terwijl sprekers van het Berbers geen Marokkanen zouden zijn. Dit kan problemen geven, vooral vooral in een periode waarin Imazighen (Ber-

berse mensen volgens hun eigen terminologie) druk bezig zijn met het benadrukken van hun eigen identiteit. Wij kunnen hun een fundamenteel recht geven: zij zijn niet meer of minder Marokkanen dan de sprekers van het Marokkaans Arabisch.

COLOFON

Adrar-Nieuwsbrief
Maart-Mei 1995
Jaargang 1, nr. 3

Een uitgave van de
Berber vereniging
Adrar, Nijmegen

Adrar-Nieuwsbrief
verschijnt 4 keer per
jaar en informeert
over activiteiten en
produkten op het
gebied van Berber
taal en cultuur

Redactie:
K.Ahdidouche
A.Benaisa
A.El Aissati
Met dank aan:
M. Wiering

Redactie adres:
Postbus 16
6500 AA Nijmegen

Tmaziyt di ddenya
(Tamazight in de wereld)

Tmaziyt di Hulanda
(Tamazight in Nederland)

Vele evenementen m.b.t. de Tamazight taal en cultuur hebben plaats gevonden. Het ACB (Amsterdams Centrum Buitenlanders) is in samenwerking met de vereniging Amazigh (Amsterdam) en verschillende Nederlandse universiteiten sinds enkele maanden druk bezig met het project 'lesmateriaal ontwikkelen voor het Tamazight in Nederland', ook 'Cadi-project' genoemd. Prof.Dr. Cadi Kaddour (hoogleraar bij de vakgroep Frans, Universiteit Sidi Mohamed Ben Abdellah, Fes, Marokko) zal gedurende de maanden april en mei 1995 in Nederland verblijven met het doel lesmateriaal voor de Tamazight taal te ontwikkelen, in samenwerking met andere onderzoekers.

Het Algemeen Nederlands Jongeren Verbond heeft in Amsterdam een 'Imazighen' festival georganiseerd tijdens het weekeind van vrijdag 3 en zaterdag 4 maart.

Arabiaware heeft, in samenwerking met Vereniging Imazighen, een ronde-tafelconferentie georganiseerd met als doel een consensus over een standaard Tamazight alfabet te bereiken. Aan deze ronde tafelconferentie namen deel enkele onderzoekers op het gebied van het Berber, en leden van culturele verenigingen die zich bezig houden met Tamazight taal en cultuur. Arabiaware is ook van plan om een woordenboek Tamazight-Nederlands te ontwikkelen. In de volgende nieuwsbrief leest u over het standaard alfabet van Tamazight in Nederland.

Tamazight

... digital integration
& standardization

CULTURELE VERENIGING AMAZIGH

C.V.A.N

Ter gelegenheid van de internationale dag voor mensenrechten organiseert de C.V.A.N een bijeenkomst met als motto:

TAMAZIGHT RECHT OP TAAL EN CULTUUR

Met deelname van de Marokkaanse Berbere militant
ID BALKASSEM HASSAN

Hij is advocaat in Rabat, Bestuurslid van de marokkaanse vereniging voor mensenrechten, Lid van de Unie van Marokkaanse schrijvers
Voorzitter van de bereberse vereniging voor cultuur en volkskunst
Dichter van poezie in het Tamazight

HASSAN DOUHO

Vertegenwoordiger van het berber documentatie centrum te Brest in Frankrijk

NAJIM ACHARGUI

Vertegenwoordiger van association pour le developpement de la culture berbere A.D.C.B te Bordeaux in Frankrijk

SIBE SOUTENDIJK

Onderwijspsycholoog en bezig met onderwijsvernieuwing op de scholen

De bijeenkomst vindt plaats op:

ZATERDAG 17 DECEMBER 1994

Tijd: vanaf 18,00 tot 24,00 uur

Plaats: **DE KOPEREN KNOOP**

Van limburg sturumstraat 119

WESTERPARK

Te bereiken met tramlijn: 10 of 3

Programma:

18,30: Het woord van de C.V.A.N door de voorzitter

18,45: **NAJIM ACHARGUI**: berberse literatuur in de Rif

19,10: **HASSAN DOUHO**: het belang van de documentatie voor berbere taal en cultuur

19,35: **SIBE SOUTENDIJK**: Tamazight als eigen taal en cultuur en het nederlandse onderwijs

20,00: **HASSAN BALKASSAM**: de huidige situatie en de toekomst-perspectieven van de berbere taal en cultuur

20,45: discussie over de lezingen

21,30: PAUZE

21,45: gedichten in Tassouit van Balkassam
Berbers verhalen van Hassan Douhou

22,15: muziekprogramma met optredens van:
THIRLY TAMOUNT en anderen

24,00: eind programma

Er is ook een informatie-kraan met materiaal uit het berber documentatie centrum

"Berber Festival"

Vr. 3 en Za. 4 maart 1995

Algemeen Nederlands Jeugd Verbond

"IMAZIGHEN"
Programma
Zaterdag 4 maart

- 18.00 - Aanvang
- 19.00 - ASSIEM
De groep Assiem is een band die in Amsterdam is opgericht en zich kenmerkt door verschillende muziekstijlen samen te brengen.
- 19.45 - Pauze
- 20.00 - Het duo MAARTEN & MICHAEL
Zij zullen ons kennis laten maken met Nederlandse en Engelstalige protestliederen.
- 20.30 - Pauze
- 20.45 - THIRALIE
In het Tamazight betekent het woord Thiralie eigentzich een stijl door te zoeken naar het traditionele en de hedendaagse muziek.
- 21.30 - Pauze
- 21.45 - Het duo CURRA & MHAMED
Spaanse muziek met Berber-invloeden.
- 22.15 - Pauze
- 22.30 - THITRIN
Hun stijl kenmerkt zich door het traditionele en het protest. Het karakter van de muziek is traditioneel. Het is een groep die al geruime tijd de huidige formale speelt.
- 23.15 - Pauze
- 23.30 - FIRRIDJAZ
Wij sluiten de avond met de band "FIRRIDJAZ". Onder de Marokkaanse jongeren een bekende groep. Een groep die aanzien heeft gekregen door de muziek die zij laten horen. Dit mag zeker niet gemist worden.
- 00.30 - The end of the program. See you next time.

"Berber Festival"

Algemeen Nederlands Jeugd Verbond

"IMAZIGHEN"
Programma
Vrijdag 3 maart

- 18.00 - Aanvang
- 19.00 - Inleiding
- 19.30 - Onze gast sprekers met onder andere:
  - A.LOUKILIE (Culturele Vereniging Amazigh Nederland). De geschiedenis van de Iamazighen in vogelvlucht.
  - M.SNOUSSI (Onderzoeker op het gebied van taal en cultuur op de Universiteit van Amsterdam). De lezing zal gaan over de ontwikkeling van de taal en cultuur.
  - R.OTTEN: talenkundige en docent op de Universiteit van Utrecht faculteit der letteren.
  - H.ELKADRI (Culturele uitwisseling in België). Hoe manifesteert de jeugd van de Iamazighen zich in de Belgische samenleving op het gebied van eigen cultuur en identiteit.
  - M.FARKAN (Association Tamazgha). De laatste gebeurtenissen in Algerie rondom de Iamazighen en de ontwikkeling van de taal en cultuur in Frankrijk.
- 21.00 - Discussie met het publiek.
- 22.00 - Berberse dichtkunst met onder andere:
  - M. CHACHA
  - A. ZIANI
  - A. ESSAADKI
- 23.30 - Reacties en eventuele vragen van het publiek naar de dichters.
- 00.00 - Einde van het programma. Tot de volgende dag. YO!

Plaats: Frederik Hendrikstraat 111-115
Amsterdam.
Inlichtingen en voorverkoop: 020-6225799

Tmaziyt di Lmayrib
(Tamazight in Marokko)

Ayetmatney zeg wegraw n 'Tilelli' di Lmayrib tuya nettyil Delqen asen zi lehbes, dewlen yar lxedmet nsen. IDhar dd belli manaya war illi ca s ttidet. Faret tabrata nsen:

COMMUNIQUE

Nous, HARCHERRAS Ali,
IKKEN Ali et TAOUS Mbark,

- Militants du Mouvement Culturel Amazigh et membres de l'Association Socio-culturelle TILELLI (Goulmima, Maroc), arrêtés suite à notre participation aux manifestations du 1er Mai 1994 à Errachidia,

- Libérés le 3 juillet grâce à notre innocence et surtout grâce à la mobilisation de la population, d'organisations nationales et internationales des Droits de l'homme et des Comités de Soutien à l'intérieur du pays comme à l'étranger,

- Reconnus officiellement comme ex-détenus politiques,

- Amnistiés par la Grâce Royale depuis plus de huit mois ;

Portons à la connaissance de l'opinion publique nationale, nord-africaine et internationale :

1- Que nous n'exerçons plus notre métier d'enseignants depuis la rentrée scolaire 1994/1995. Le Ministère de l'Education Nationale ayant jugé nécessaire de nous suspendre, bien que nous soyons amnistiés,

2- Que le Ministère nous a fait savoir par la même occasion qu'il allait nous convoquer pour nous faire comparaître devant un conseil de discipline,

3- Que depuis la date de notre suspension et jusqu'à celle de la rédaction du présent communiqué, nous n'avons reçu aucune convocation du Ministère.

Par conséquent, nous considérons que notre suspension n'est pas une procédure administrative ordinaire, mais un abus de pouvoir, un acte malveillant portant atteinte à nos droits légitimes et une attitude de mépris à l'égard de tous les militants de la cause Tamazighte et les Droits de l'Homme.

Nous renouvelons notre attachement aux principes du Mouvement Culturel Amazigh et rappelons aux responsables que nous continuons et continuerons à œuvrer pour la promotion de la culture Tamazighte comme langue nationale et officielle, enseignants ou pas.

Goulmima, le 21 février 1995.

A. HARCHERRAS,
A. IKKEN,
M. TAOUS.

TAMAZGHA 47, Rue Bénard 75014 Paris

Fax : 45.43.35.25

Tmaziyt di Biljik
(Tamazight in België)

De Vereniging 'Agraw n'Imazighen' in samenwerking met les Salons de l'Atlantide, en de Vereniging 'Afus deg wfus' heeft op vrijdag 17 maart en zaterdag 18 maart een cultureel evenement georganiseerd onder de naam 'La Berberite au grand jour.' Het programma ziet er uit als volgt:

vrijdag 17 maart: Tentoonstellingen (t/m 30 maart te zien op het volgende adres: 89, chaussee de Charleroi, 1060 Brussel; tel. & fax: (32)-537 21 54)
-Hamsi Boubekeur: art naif
-Djamel Merbah: art contemporain
-Kemus Hemmou: portraits berberes
-Abdelkader ben Jebbar: peintre ceramiste
-Areski Aksil: poterie, bijoux, textile

Zaterdag 18 maart:
-Prof. Hend Saadi (Universite de Vincennes), Lezing: "Qui sont ces berberes, Touaregs, Chaouis, Mozabites, Kabyles, etc.?"
-Dances folkloriques par 'Tissekwrin'
-Abdelli (chanteur kabyle)

Tijdens de week van 17 t/m 21 december heeft een Berberse festival in Brussel plaats gevonden; de organisatie ervan was in de handen van de Koninklijke Schouwburg in samenwerking met de Berberse Vereniging Jugurtha. Het programma was als volgt:

BERBERS BRUSSEL
BRUXELLES BERBÈRE

Festival van de Berbercultuur
de la culture Berbère

17-21 / 12 1994

- 17/12 20.00h
Hamadi (theater/théâtre) 250
- 18/12 14.00h
colloquium over de berbercultuur
colloque sur la culture berbère
(met/avec: Ouzzin Aherdan, Cadi Kaddour, Mohamed Tillmatine, Robert Verdussen) 100
- 20.00h
Riffijnse poëzie / poésie du Rif
Ahmed Essadki
en/et *Abmad Ziani* 200
- 19/12 20.00h
Houria Aichi (chaouizang / chant chaoui)
en/et *Hawad* (toearegpoëzie / poésie touarègue) 300
- 20/12 20.00h
Thifrijas (riffijnse groep / groupe rifain)
en/et *Ibhri* (hispano-riffijnse groep / groupe hispano-rifain) 400
- 21/12 20.00h
Idir (muziek uit Kabylie / chanson kabyle) 400
- 17-31/12 TENTOONSTELLING / EXPOSITION
calligrafie van / calligraphie de Hawad

org. Koninklijke Vlaamse Schouwburg / Théâtre Royal Flamand
Jugurtha, association culturelle berbère

in samenwerking met/en collaboration avec le Centre Arabe d'Art et de Littérature
met dank aan Sociétés Anciens Vie Anceux
bevoegd voor het migrantenbeleid bij de Vlaamse Gemeenschapscommissie

Koninklijke Vlaamse Schouwburg

Lakensstraat 146 rue de Laeken • Brussel 1000 Bruxelles

res. 02/217 69 37

CULTUREEL FESTIVAL
Zaterdag 15 april 1995

17.00u

DEBAT

Vreemdelingen en vluchtelingenbeleid
Migranten en politiek - Relatie tussen beiden
Het onderwijsbeleid ten aanzien van migrantenkinderen

GASTSPREKERS

Abdou EL MANBHI (KMAN) - Marc LAQUIERE
(VICM) - Guido DERAECK (Sociale Hogeschool
Heverlee) - Abdelmalik EL HOUARI (CCM, BRTN)

المهرجان الثقافي

20.00u

CULTUURFESTIVAL IMAZIGHEN (BERBERS)

MUZIEK

THIFRIJAS - ITHRAAN - IMADOKAAR - HMMU TIMES - KHARI OMAR

POEZIE

Ahmed ASSADKI

ANIMATIE

Said AOUARAGH

TENTOONSTELLING

over TAMAZIGHT -
Calligrafie door Hmamu TIMES

Adres:

Oude Stadssteestraal
de Merodestraat 28
2800 MECHELEN

30.01 X.UOI.

KASSA : 250 fr.
VV : 200 fr.

**Tmaziyt deg wmarikan
(Tamazight in de VS)**

NixDar awem dd ca n lexburat zi tebrat n ayetmatney zeg wegraw n ACAA, deg wmarikan. (De vereniging ADRAR heeft de laatste nieuwsbrief van de ACAA vereniging ontvangen. Hieronder volgen enkele aanhalingen.)

Amazigh Voice / November 1994

**Worldwide Amazigh
Electronic Forums**

by Djamel Bouzida

Amazigh-Net is the first electronic forum in the world whose main objective is the discussion of issues related solely to the Amazigh (Berber) language, history, and culture. It started on July 15, 1992 as a simple mail exploder on my personal workstation. With the support and help of dedicated and active ACAA members such as Said Benhamou, Khaled Boumar, and Hsen Larbi, the membership guidelines for the mailing list were written, and, as a result, the number of subscribers rose rapidly and reached 100 in a lapse of a few months. One year later, with the help of Rodolphe Suescun, Amazigh-Net was moved to Grenoble, France, where it was installed on another workstation. This year, Amazigh-Net moved once again (July 11th, 1994), this time to Michigan; thanks to Moncef Maiza and Rabah Sefal for making all the arrangements with MSEN, Inc. The new address of the network is Amazigh-net@mail.msen.com, and subscription requests should be submitted to Amazigh-net-requests@mail.msen.com.

The members are from all over the world and have different backgrounds. For the first time, Amazigh issues can be discussed instantly and on-line between people located on opposite sides of the globe, as far as Tokyo (Japan), Exeter (UK), Sidney (Australia), Boston (US)... etc. The reasons for subscribing to the mailing list are numerous; some have subscribed because of their linguistic background and thus scientific interest, others for the chance to read and write in their mother tongue (Tamazight), others for their will to learn the language, and others simply for their longing to interact with fellow Amazighen and exchange information/news. Not surprisingly, many old friends got back in touch through Amazigh-Net.

The Amazigh-Net mailing list is unmoderated. Any mail that is sent is automatically duplicated and sent to the subscribers. The load is not high, but the quality of some messages is and the atmosphere is very friendly. The number of subscribers, many of which are fluent in Tamazight, is currently around 150. The discussions are in Tamazight, English, or French. Various Amazigh words or expressions are explained in other languages. The variation in the language from one Amazigh area to another is also discussed. For their own use, Amazigh-net subscribers developed a small Amawal (lexicon or dictionary) of Amazigh words, and exchanged a great deal of data. This included Amazigh area bibliographical lists, Amazigh names, Data on Amazigh Cultural Associations, etc. Often the discussions were highlighted by the participation of

well-known researchers in the Amazigh area, such as Mohamed Guerres (Linguist, Université de Montreal, Canada), Daniela Merula (Researcher on Kabyle narratives, University of Leiden, Netherlands) and Jeffra Flaiz (Researcher on the evolution of Tamazight language, University of Florida, USA). Amazigh-net has been running for the last two years thanks to the renewed participation of dedicated active members of the Amazigh community throughout the world.

A number of small projects have been carried out through Amazigh-Net. A Fund-raising drive of about \$3000 to support the Amazigh culture and language department in Bgayet (Algeria), creation of communication channels to help sponsor Amazigh artists and singers to perform on the American continent, and currently a fund-raising through ACAA to help the director Mohamed Bougermouch realize the new entirely Amazighophone movie "La Colline Oubliée" (The forgotten Hill) based on a novel by the late Mouloud Mammeri.

**A Historical Date for
Tamazight: July 26th, 1994
soc.culture.berber is born**

Amazigh-Net also played a key role in the realization of another step forward for the Amazigh culture: soc.culture.berber, an unmoderated USENET newsgroup dedicated solely to the discussion of Amazigh culture, history and language. The idea of creating such a newsgroup was very old. A draft of the Request For Discussion (RFD) was passed around and many members of Amazigh-Net made some corrections and criticisms. The whole process lasted about one and a half years before the RFD was submitted. soc.culture.berber passed its vote by 247:30! (Yes versus No votes). It started functioning on July 26, 1994. Thanks to all the people who voted, especially those that took part in the hot debate that took place after the request for discussion was sent.

With the financial support from the Amazigh Cultural Association in America (ACAA), Amazigh-Net is currently installed on a server owned by MSEN, Inc. The current address is Amazigh-net@mail.msen.com. To subscribe, one has to send mail to Amazigh-net-requests@mail.msen.com with the following in the body of the message: subscribe Amazigh-net <your name>. The guidelines that are sent to every prospective member who shows interest in joining are appended below.

With Amazigh-Net and Soc.culture.berber, I am proud to say that our millenary Tamazight has finally officially entered the electronic age!

Continued next page / yvellel deg useber d-kekdam

Page 5

Amazigh Voice / November 1994

**Request for Discussion
(RFD): soc.culture.berber**

We hereby propose to create a usenet newsgroup soc.culture.berber. The status of this newsgroup should be "unmoderated".

The proposed newsgroup will be a forum for discussion on issues related to the Amazigh language, history, and culture. Many of these issues are unique to Amazigh culture and language, and hence are not being discussed in other special interest groups.

Amazigh people (Imazighen) speak variations of a single language, Tamazight also known as Berber, which belongs to the afro-Asiatic family of languages.

Among the Imazighen are the Chawi, the Kabyle, and the Mzab of Northern Algeria, the Riffian, the Shluh, and the Atlas Amazigh of Morocco, and the Imucugh (Tuareg) of the Sahara. Smaller Amazigh communities live as far as the Siwa oasis in Egypt in the East and the Canary Islands in the West. The Tuareg population itself is scattered in sub-Saharan areas of at least three countries (Algeria, Mali, and Niger). Southwards, presence of the Amazigh (Izenigen) is detected as far as Senegal.

The purpose of this newsgroup will be the exchange of information between the people from these affiliations to promote their common language and culture. Furthermore, the involvement of people from different backgrounds will add to the quality of the newsgroup.

The following is a list of possible topics but certainly not an exhaustive one of every matter in Amazigh life:

• Amazigh History:

The various theories on the origin of the Imazighen and their language. Important Amazigh leaders. Roman, Arab and French influence in the region. Life and migration patterns of an Amazigh during the various historical periods. Current status and the Amazigh question in North Africa.

• Literature:

Literature in various dialects. Oral expression versus written. Amazigh stories and legends. Amazigh poetry, and translation of poems into other languages.

• Music:

Musical instruments used. Contemporary and modern

singers and music. Lyrics and the different interpretations.

• Transcription and Software:

Ments of existing transcriptions. Tifinagh encrypted in TeX. What you see is what you get software based on transliteration. Creation of ftp sites for free software distribution.

• Teaching Tamazight:

A language stays alive when it is TAUGHT! Challenges in teaching Tamazight and its transcription to native and non-native speakers. Use of different spoken dialects to enrich (or empower) a common written Amazigh language. Designing textbooks, and possibly dictionaries. Scientific vocabulary, and teaching science in Tamazight.

Rules: Because soc.culture.berber will be unmoderated format, anyone will be able to post to this newsgroup. Please refrain from insults or unnecessary criticism of a person. Any criticism should be constructive and polite. Please post your article in a mature and responsible way. Language Tamazight is highly recommended as the communication tool of soc.culture.berber. Postings in other languages are welcome.

Follow-up discussion: Any follow-up discussion will be carried out on news groups. You may wish to cross-post on the Amazigh-Net mailing list: Amazigh-net@ensis.unimag.fr

Discussion Period: Request For Discussion will last for 30 days. This RFD will be posted again should there be any changes made. If there is a desire to create soc.culture.berber after the discussion period, a Call For Votes will be issued. You will be notified where to send your vote when the Call For Votes is issued.

You are encouraged to participate in these discussions. Please voice your opinion.

Signed:
Djamel Bouzida
Rodolphe Suescun

Editor's note: It may be worthwhile to know that the above RFD was submitted for social.culture.amazigh. This name was refused by the maintainers of the newsgroups. The person in charge was quoted saying: "Amazigh does not exist in the English language" (understand the Webster's dictionary!)

More on Amazigh-net on pages 11 / Ayan nniiden
yvel Amazigh-net deg useber wis-11

Page 6

THE AMAZIGH CULTURAL ASSOCIATION OF AMERICA, INC. (ACAA) Tiddukia
Tadelsant Tamaziyt Deg Marikan

Presents

(Tafsut Imazighen)
Berber Spring Celebration

Honoring the struggle for AMAZIGH (Berber) cultural identity

Celebrating North Africa autochthonous people

When: Saturday, April 22, 1995, 4:30pm to 11pm

Where: Bechtel International Center, Stanford University (Palo Alto)

What: Berber Arts and Crafts: Art, Pottery, Carpets, Photographs, Books, Videos and MORE!

Food and Drink for Everyone: Authentic Berber Food: Couscous and Delicatessen.

Live Berber Music!: Berber singers including guitarists: Fatah Kaci and Omar Mokhtari.

Donations: \$8 at the door. Children under 12 FREE.

For more information, email: loveaabr@uclink.berkeley.edu

Tmaziyt di Fransa
(Tamazight in Frankrijk)

Telerama, numero special, 24 mars 1995.

"ON NE SAUVE UN PEUPLE QUE PAR SA CULTURE"

Malgré la peur, la cinémathèque d'Alger reste ouverte au public. Cet acte de résistance est la fierté de Boudjemaâ Karèche, l'infatigable animateur de ce lieu mythique, naguère plaque tournante d'une vie culturelle aujourd'hui sinistrée.

Boudjemaâ Karèche, directeur de la cinémathèque d'Alger

Depuis 25 ans, Boudjemaâ Karèche a réuni une formidable collection de 10 000 films, et a ouvert quinze salles dans tout le pays. Cet enfant du peuple, militant cinéphile passionné, a toujours défendu un cinéma algérien exigeant et à la fois proche du public. La sensibilité à fleur de peau, émouvant jusque dans son désarroi, « Boudj » comme disent ses amis, fait aujourd'hui le bilan du désastre algérien qui n'a pas épargné le cinéma. Dans les années 70, il promenait son cine-hus sur les hauts plateaux. Assis par terre, les femmes d'un côté, les hommes de l'autre, quelque 5 000 personnes assistaient à ces projections en plein air. Aujourd'hui, malgré le climat de terreur, Boudj le cinéphile ne veut pas renoncer à ses utopies d'antan. Avec quelques classiques algériens sous le bras, deux ou trois amis acteurs et réalisateurs, il sillonne le pays. L'année dernière, et à l'occasion de conférences pour « sauver le cinéma » Pour sauver aussi une certaine idée de l'Algérie

Pourquoi cette tournée pour défendre le cinéma alors que le pays est en pleine guerre civile ?

Parler de cinéma au milieu de toute cette violence et de tous ces morts est dérangeant. En même temps, il faut que les gens continuent à voir des films, c'est fondamental. Montrer la beauté des films algériens, c'est aussi ma façon de me battre : je pense qu'on ne peut sauver un peuple que par sa culture.

Quel genre de films veulent voir les spectateurs en ce moment ?

Je leur ai montré les films de Mohamed Bouazman, Brahim Tsaki, Mohamed Choukhi, Merzak Allouache... Mais *Mémoires de l'espoir* — une histoire d'amour à l'écrit de rose — a été un des derniers grands succès à la cinémathèque d'Alger. Le réalisateur, peu connu, est un auteur de feuilletons télé, et l'acteur principal, un chanteur. Pendant plusieurs mois, ce film géométrique a amené à la cinémathèque un public féminin. A certaines séances, j'ai vu les filles se lever et danser devant l'écran ! Le public a besoin de rêver.

La vidéo a envahi presque tous les cinémas de quartier, qui ne diffusent plus que des cassettes. Pourquoi ?

Le phénomène n'est pas nouveau : sur les 400 salles de cinéma nationalisées en 1962

relles appartenaient, en général, à des particuliers, il en reste à peine une centaine, en petit état, dans une crise insupportable. Les communes, qui avaient besoin d'argent, ont confié la gestion des cinémas à des privés. Les nouveaux directeurs ont aimé de diffuser des films algériens parce que ça ne rapportait pas assez. Ils se sont alimentés en France en mauvais films, souvent amenés et ont introduit en Algérie le mauvais goût avec, à la clé, un trafic sur l'importation des copies. Ce business a profité à quelques intermédiaires algériens venus, qui ont fait fortune et président aujourd'hui des bureaux sur les Champs-Élysées. Après avoir imposé ces séries Z, les exploitants sont tous passés à la vidéo avec cassettes piratées, films de l'étranger et un peu de sexe. Récemment, de petites salles de quartier présentaient discrètement les films étrangers de M 6 qui n'ose pas regarder à la maison.

Quelle est la part de responsabilité des réalisateurs algériens qui n'ont pas su, visiblement, latériser le public ?

Les cinéastes ont vite été en décalage par rapport à la société, ils ont été prisonniers du ci-

Le Craquelé (1968) de Mohamed Choukhi

On peut juste parler d'un tremblement du côté des cinéastes algériens. En 1970, deux jeunes ont organisé un premier festival pour eux. Ils avaient regardé, ils avaient filmé, avec des caméras vidéo le « dégoûtage » des jeunes, comme ils disent. Mais ils sont juste venus pour regarder et ils n'ont pas d'argent pour acheter du matériel.

La jeune génération a grandi avec les paraboles, et notamment les chaînes françaises. Le cinéma semble totalement impuissant face à cette concurrence...

Le télévisuel fait les mêmes ravages chez vous, mais avec une autre dimension. En France, quand quelque un veut se recycler contre le petit écran, il peut ouvrir un livre, écrire un dialogue ou même. En Algérie, c'est impossible, puisque la culture est sinistrée. Donc, ces télévisions adressent à des citoyens algériens, qui ne peuvent se défendre. Il leur reste que le satellite. Mais tout ce qui vient d'ailleurs leur fait bien et beau.

La publicité qui leur présente, toute la journée, des produits inaccessibles augmente-t-elle leur frustration ?

Je ne sais même pas. En tout cas, les Algériens idéalisent la France. *L'Étoile* — comme ils disent — ils regardent ça comme de la nouveauté. Les plus démodés, les vieux, ils ont un respect ou un étonnement de France, c'est bien même si c'est l'air. Imaginer un pays le gros d'un quartier populaire, c'est une erreur, le refus, l'absence de courses. Il a fait nos figures de parole pour avoir une baguette, un peu de lait. Et quand il rentre, il voit toutes ces publicités qui regardent de l'extérieur, toutes ces voitures.

Les jeunes n'ont aucun modèle positif. En deux enfants, si un vieux algérien a le respect représentant un vieux algérien, je ne suis même pas un héros. Khakel ! Il est mort, il est mort. C'est devenu les mensurations. Même au Maroc, on se sent humilié. Les gens ont honte de leur jeunesse, de se sentir humiliés. Tous les jeunes sont pressés de partir. Mais où ? Vers quoi ? Vers la consommation ? Quelle tristesse. PROPRIÉTÉ ÉLITES PAR THIERRY LÉCLÈRE

Le pouvoir vous mettrait-il des bâtons dans les roues ?

Non, jamais je n'ai été censuré. C'est moi que cela m'a traité par le mépris. La répression a montré tous les Pasolini, des films sur l'avortement, aussi. Les ministres de la Culture se fidaient éperdument de la cinémathèque. Ils ne m'intéressent qu'à l'information, la radio et la télévision.

Malgré ces trente années d'éteignoir, le cinéma algérien a tout de même survécu. *Bab el Oued City* en est la preuve...

C'est vrai, mais ce n'est pas le seul exemple. De *L'homme de la tribu* de Mahmoud Zemmouri, à *Denza au féminin* de Rabah Boudjemaâ, en passant par *Jeunesse* de Rabah Boudjemaâ et *Femmes d'Alger* de Khaled Bouhassane, tous ces films traitent de la situation sociale et tentent de ouvrir une société. La censure nous permet, avec ces films beaux et nistes, d'espérer à nouveau.

Le cinéma officiel a tout de même connu son apogée avec la Palme d'or de Lakhdar Hamina pour sa *Chronique des années de braise*, en 1975.

« Ici, sur nous, nous avons tous été à la système » Je me souviens du congrès de la fédération panarabique, qui a eu lieu dans ces années-là. Je le déconseillais la mise du cinéma africain, je pensais que, pour créer, il fallait avoir le cœur plein et qu'il fallait fonctionner les artistes. Moi aussi, je me suis trompé.

Les cinéastes algériens ont accépté des commandes de l'État sur la guerre de libération, la révolution algérienne. En général, ils ont été courageux pour leur premier film (voyez *Omar Gattani*, d'Allouache, *Le Charbonnier*, de Bouazman, et bien d'autres), mais ensuite ils ont été eux-mêmes prisonniers du système. Un artiste doit rester dérangé. Pourquoi aime-t-on l'ex-régime Kach Yacine ? Parce qu'il a su rester subversif du premier au dernier jour.

La cinémathèque a toujours été un des piliers de la vie culturelle. Il était donc possible de résister à ce conformisme...

Peut-être que ce n'est pas moi aussi, j'ai servi le régime. Moi aussi, j'ai participé aux grandes manigances de Boumediène en organisant des cycles sur « les femmes » ou

Voyez-vous arriver une nouvelle génération de cinéastes prêts à secourir leurs aînés ?

aujourd'hui ce pays n'aura pas manqué de remettre sous le feu de l'actualité une « question kabyle » laissée en suspens depuis la fin de la lutte pour l'indépendance. Un Algérien sur cinq est kabyle.

LE BON KABYLE

« C'est aujourd'hui le berceau qu'est la maïme. C'est un homme moderne, peut-être même contemporain, pour son autre parent et presque moderne » écrit un certain Mourad Mahil en 1982.

« Le kabyle est démocratique par opposition à l'Arabie archaïque féodale » souligne pendant la guerre d'indépendance, une fiche de l'état-major destinée au bataillon de l'opération Rabus

avant qu'il ne se lance à la reconquête du djebel Babou. Quarante ans plus tard, l'annuaire *Primaire* kabylephile remonte tel quel à la surface de la nouvelle guerre d'Algérie.

Pourtant, l'histoire ne s'est pas fait faute de battre en brèche ce cliché. Mais entreprendre il en illustre l'histoire révélerait à l'ombre dans le même travers, celui qui consiste à closer le groupe kabyle d'un caractère collectif, immuable. Il faut tout d'abord distinguer la population kabyle de la province qui en porte le nom. Premier enseignement : en quantifiant le climat pour la grande ville, le Kabyle s'affranchit du bien total, se coupe du terroir, et sa culture ancestrale ne résiste pas à la vie citadine. Aussi, à Alger, on n'est pas algérien, il vote pour le FIS.

En revanche, en Grande Kabylie, les du premier scrutin communal libre organisé en mai 1990 a été révélé avec éclat la vigueur d'un parti villageois kabyle. Le Frontiste

maïque du Salut, vainqueur presque partout, s'est vu opposer une fin de non-recevoir électorale.

L'unification et la projection du paysan ont ébranlé le trou s'entendit épartan al. Cependant la langue maternelle reste maîtresse de la rue, plus j'ai reçu d'une arabisation bien élevée, ce qui le pouvo central au nom de l'islam, que par un présentisme esprit républicain *am-sans-génies*.

L'Algérie a été, de toute antiquité, une terre trilingue. D'ici, au Ve siècle, du vivant de saint Augustin, on y parlait le berbère, le punique et le latin. Le français, l'arabe et le kabyle dont le peuple use aujourd'hui en deviennent Extraordinaires continue que seul l'Etat algérien ne se feroit pas « restaurer l'identité nationale » substance met agrandi ce qui arabisant son autre, méditerranée et méprisante pour tout ce qui relève de la tradition kabyle.

L'unification a fini par provoquer chez la génération de ceux

l'indépendance et qui en fut la cible désignée, une double réaction de révolte. Le mouvement islamiste et le courant berbère. L'un comme l'autre viennent au jour au même moment, lorsqu'au tournant de 1980, le premier ministre au maquis tandis que le second descend dans la rue.

Est-ce vraiment un pur hasard si Nadj Saadi, le champion de la cause kabyle — le dirigeant du Rassemblement pour la culture et la démocratie (RCD) — et Ali Belbachir, le bouteiller de l'islam par et par, ont à peu près le même âge ?

A travers l'islamisme et le berbérisme, l'Algérien peut rêver de remonter l'un ou l'autre cadre universel d'organisation sociale, à savoir le clan ou l'empire multinational, la tribu kabyle ou l'empire planétaire. L'Etat-Nation accouché par l'indépendance en 1962, avait fallu jusqu'à nouvel ordre, à sa vocation de rassembleur.

SIMANE ZEGHIDOU

LA GÉNÉRATION KABYLE

Reeds verschenen

- Bibliographie berbère annotée, door: Claude Brenier-Estrine, 1994
- Becoming literate in Morocco, door D. Wagner, 1993
- Isfouffi dd ueeqqa, door Moussaoui Said, 1994

Literacy, Culture, & Development

Becoming literate in Morocco

DANIEL A. WAGNER

مساوي سعيد

Literacy is thought to be one of the primary cultural transmitters of information and beliefs within any society where it exists. Yet, when considered as a social phenomenon, literacy is remarkably difficult to define, because its functions, meanings, and methods of learning vary from one cultural group to the next. To date, the vast majority of literacy research has been based on middle-class European or American children.

In this volume the author has chosen to focus on Moroccan children whose parents are unschooled, whose language is often different from that used in the classroom, and whose first instruction often involves rote religious instruction. These children - and their Third World counterparts around the globe - represent the majority of the world's children, and yet international education policy is hampered by a lack of understanding of literacy among such youth.

This book offers multiple perspectives on our understanding of literacy and its acquisition and retention. The results of a multi-year investigation are utilized to address major debates in education policy today, such as the importance of 'mother-tongue' literacy programs, the notion of literacy "relapse," and the concept of educational poverty. In exploring the ways that literacy is conceptualized and measured within different cultures, the author goes beyond methodologies used previously and offers new interpretations of literacy development and socioeconomic development.

Daniel A. Wagner is Professor of Education and Director of the National Center on Adult Literacy at the University of Pennsylvania. He has extensive experience in national and international education issues and has served as an advisor to the U.S. Department of Education, USAID, UNICEF, UNESCO, and the World Bank.

CAMBRIDGE
UNIVERSITY PRESS

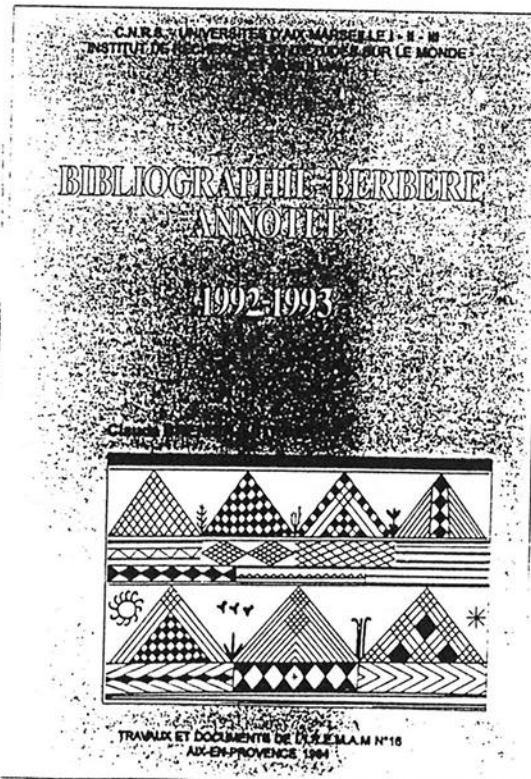

يَنْفُوَيْد أَوْعَا

شعر

SOMMAIRE

AVANT-PROPOS	5
I. GENERALITES	9
2. LANGUE - LINGUISTIQUE - LITTERATURE	20
3. LITTERATURE DE LANGUES EUROPEENNES	43
4. ANTHROPOLOGIE - ETHNOLOGIE - ETHNOGRAPHIE - DROIT	49
5. SITUATIONS SOCIO-CULTURELLES, SOCIO-ECONOMIQUES ET SOCIO-SPATIALES	70
Migrations	85
6. PREHISTOIRE - ARCHEOLOGIE - HISTOIRE - RELIGION	88
7. POLITIQUE	112
Actualité touarègue, 1990-1993	120
Revue scientifique	120
Ouvrages	121
Presse	121
Publications et documents émanant de Touarègues ou d'Associations touarègues	129
Chronologies	131
8. LIVRES D'ART - ALBUMS DE PHOTOS	132
9. COMPTES RENDUS D'OUVRAGES	134
10. CHRONIQUE	138
Rencontres scientifiques	138
Manifestations associatives	140
Expositions - Films - Vidéos	143
INDEX AUTEURS	147

Ook in *Van Goors Handwoordenboek* van 1967 is het woord, weer in het meervoud, opgenomen. Hieraan voegt men de, in West-Europese context bijzonder complimenteuzen informatie 'oorspronkelijke blanke bevolking' aan toe.

brengen op metselwerk.
ber'beris *v.m.* doornige heeste.
zwarte of rode bessen. *Ber'beris*. oer'beris-
(se)hout of ber'berissestruik *m.* (-en).
Ber bers *mv.* oorspronkelijke blanke bevolking van Noord-Afrika.
berceau *m.* (berceau) (berceau) boogvormig
groeitende bomen; begroeide boog in tu.
(berceuses) wiegel

uit: Van Goors (1967 p.72)

In de wat minder serieus genomen woordenboeken van *Elsevier* en *Prisma* blinkt het woord 'Berber(s)' in de drukken van 1969 nog steeds uit door afwezigheid.

De omschrijving in *Kramers Woordenboek* van 1973 is, zoals het hele woordenboek overigens, identiek aan die in het woordenboek van Van Goor (1967).

zwarte of rode bessen. *Ber'beris*; ber
(se)hout of ber'berissestruik *m.* (-en).
Ber bers *mv.* oorspronkelijke blanke bevolking van Noord-Afrika.
berceau *m.* (berceau) (berceau) boogvormig
groeitende bomen; begroeide boog in tu.
berceuse *v.* (-seu-)
ber'de, te-
ber'beris

uit: Kramers (1973 p.72)

Nog steeds ontbreekt begin jaren tachtig, in minder bekende woordenboeken als *Oosthoeks Handwoordenboek* (1980) en het woordenboek van de *Moderne Huisbibliotheek* (1981) het woord dat we zoeken.

Dan, begin jaren negentig (pas) vindt een omwenteling plaats. In woordenboeken van *Van Dale* vinden we zowel het woord 'Berber' (ev.) als 'Berbers' (mv.). Overigens wordt met het enkelvoud nu ook naar een bepaald type vloerkleed verwezen.

kalkspecie ruw bepleisteren.
berber: *m.*: -s), wollen vloerkleed, afkomstig van de Berbers.
Berber (*m.*: -s) (<Ar. *barbar* <Gr. *barbaros* (vreemddeling, niet-Grieks, onbeschaafd)), lid van het Berbervolk, een volk in Noord-Afrika.
berberhert (*o.*), zeker hert uit het Atlasgebergte, syn. *atlas-hert*.
berberijne (*v.* (*m.*), in vaktal ook *o.*) (stofn., alkaloide, *o.a.* bereid uit de berberiswortel.
berberis (*v.* (*m.*); -sen) [Fr.], 1 plantengeslacht van de familie *Berberidaceae* waartoe *o.a.* de zuurbes behoort; 2 de rode zure vrucht van de zuurbes; -achtigen (*mv.*), een plantenfamilie (*Berberidaceae*) die ca. 650 soorten omvat in ruim tien geslachten.
berberisstruik (*m.*), berberissestruik, zuurbes.
berberiswortel (*m.*), berberissewortel.
berberkleed (*o.*), berberkleden, berber.
Berbers (*mv.*), autochtone bevolkingsgroep in Noord-Afrika.
berbertapijt (*o.*), berberkleed.
berceau (*m.*: -s) [Fr.], 1 met een loofgewelf overdekt wandelpad; 2 prieel; 3 (bouw.) gewelfboog; 4 wiegel (werktuig bij de zwarte kunst).

uit: Dikke van Dale (1992 p.317)

- middelnl. *raetstagen*, van *raetstach*, van *raet*
slaan (vgl. *raad*).
Berber (lid van Noordafrikaans volk) < ar. *barbar*
 < gr. *barbaros* (vgl. *barbaar*).
 basis (alantent) (middenl)

uit: Van Dale Etymologisch Woordenboek (1991 p.318)

Tot zover de woordenboeken.

Graag wil ik hier nog melding maken van het feit dat het woord 'berber' in de spellingscontrole van *Word Perfect 5.2* is opgenomen, zo bleek bij het controleren van dit document.

De *Winkler Prins*, een gerenommeerde Nederlandstalige encyclopedie, levert in een uitgave van 1973 wel vrij uitgebreide informatie. Dit betreft echter voornamelijk de geschiedenis van het volk. Met betrekking tot de taal wordt er beweerd dat het Berbervolk 'allerlei lokale vormen van de Berberse taal' spreekt. Verder wordt er melding gemaakt van een omvangrijke orale literatuur en noemt men het feit dat de Toearegs een eigen alfabet hebben ontwikkeld.

BERBERS, algemene benaming van bevolkingsgroepen in Noord-Afrika van Siwa (bij de grens Egypte-Libië) tot de Atlantische Oceaan en zuidwaarts tot de grote boog van de Niger, die in een overigens grotendeels gearabiseerd gebied nog allerlei lokale vormen van de Berberse taal spreken. Het woord Berbers is niet een nationale benaming, maar in het Grieks en het Latijn zowel als in het Arabisch gebruikt als minachtende aanduiding van mensen die onverstaanbaar spreken (Arab.: *barbar*, Lat.: *barbarus*, Gr.: *barbaros*, z Barbaren). Raciaal is de samenstelling en afkomst van deze bevolkingen niet duidelijk. Sommige schrijvers hebben verbanden beweerd tussen hen en Kaukasiërs, Kanaänieten, Kelten - o.a. wegens het voorkomen van blauwogige Berbers, en op vage taalkundige gronden - en zelfs Amerikaanse Indianen, maar dit alles is niet bewezen. Er bestaat taalkundig gezien een zekere diepgewortelde samenhang van het Berbers met het Semitisch en sommige oude en nieuwere andere Afrikaanse talen (Egyptisch, Libisch, Koesjitsch), maar het begrip 'Semitisch' heeft een lang niet zo duidelijke inhoud als 'Indo-europees'.

Het totaal van hen die Berbers spreken, bedraagt nu wellicht ongeveer 5 à 6 miljoen. In Egypte en Libië vindt men hen slechts in enkele oasen (Siwa; Djara-boeb), in het zuiden van Tunesië in enige dorpen, inclusief het eiland Djerba; hun aantal in deze landen is zeer gering (Tunesië: 1%). In Algerije, waar zij voornamelijk in de reeds genoemde gebieden wonen en ook in het berggebied tegen Marokko, bedraagt hun aantal ca. 30% van de bevolking, en in Marokko ruim 40%. Hier zijn nog de oude stamverdelingen aan te wijzen, nl. de Zanata, de Masmoeida en de Sanhadja, die in vroegere tijden van weerstand tegen vreemde overheersing een politieke rol speelden. In de Sahara wonen sedentaire Berbers in o.a. de oasen van Mzab en zijn de Toearegs verspreid over een wijd gebied tussen de Gadames en Tombouctou.

De Berbers behoren tot de Soennitische islam. Dat zij tot het aanhangen van ketterse leerstellingen geneigd waren, zoals reeds werd opgemerkt, is niet zo zeer een kwestie van godsdienstige overtuiging als wel van de zucht naar vrijheid. Ten aanzien van ritueel, bijv. in verband met de landbouw, en ook ten aanzien van persistent gewoonterecht kan gezegd worden dat zekere voor-islamitische praktijken en instellingen zich nog hebben gehandhaafd.

Wat de literatuur betreft: er zijn overblijfselen van een islamitische letterkunde in het Berbers, geschreven in Arabische karakters, nl. Ibaditische (Charidjistische) en Almohadische vrome werken. Overigens is er een omvangrijke 'mondelijke literatuur' in de vorm van gedichten, spreekwoorden, raadsels e.d. De Toearegs hebben een eigen alfabet ontwikkeld.

GESCHIEDENIS. In de tijd van de Griekse en de Fenicische, vervolgens de Carthaagse kolonisatie waren de Berbers evenals in latere perioden verdeeld in zeer vele elkander vijandige volksstammen, deels nomadisch, die soms zich gezamenlijk tegen vreemde invloed verzetten. In de Romeinse tijd, van de Punische oorlogen tot in de 5de eeuw, stond het land aan sterker wordende vreemde invloed bloot; in enkele gevallen, met name in wat nu Tunesië en westelijk Algerije is, deed zich toen een grotere mate van inheemse politieke organisatie voor. Het verval van de Romeinse macht stond in verband met een min of meer nationale reactie, die o.a. de vorm aannam van heterodoxe strijd in het christendom (donatisme). Ook de Vandalen en de Byzantijnse gouverneurs ontmoetten bij de Berbers veel weerstand; zij konden slechts de kustplaatsen en een enkel fort meer landinwaarts bezet houden.

Het begin van de Arabisch-islamitische expansie in de Maghreb was niet sterk. In 670 werd Kairawan (Kairouan) gesticht als provinciale hoofdstad en militaire basis, door Okba ibn Nafi', en wellicht bereikte deze reeds de Atlantische Oceaan. Maar de Byzantijnen bezetten nog de kuststeden, en de Berbers beheersten het moeilijke bergland. Hun leider in het gebied van het Aurès Gebergte, Koesaila, doodde Okba toen deze weer een razzia ondernam, en wist zelfs een koninkrijk te stichten dat de Arabieren tijdelijk uit Ifrikija (Tunesië) teruggedrong. Tegen het einde van de 7de eeuw vorderde echter de Arabische verovering van de Maghreb snel, zulks ondanks de weerstand van de legendarische vrouwelijke leider, de Kahina, eveneens in het Aurès Gebergte. Zeer vele Berbers bekeerden zich nu tot de islam om mee te doen met zijn verdere expansie; het waren voornamelijk Berber-troepen die onder Tarik ibn Zijad, de Berberse luitenant van gouverneur Moesa ibn Noesair, in 710 de verovering van Spanje begonnen en deze in een halve eeuw voltooiden. In Noord-Afrika kwamen de Berbers echter spoedig (sedert 740) in opstand tegen de Arabieren wegens hun achterstelling als tweederangs burgers. Ook in dit geval nam het verzet

een religieus-politieke vorm aan: de Berbers boden veelal weerstand in naam van de Charidjitsche, ketterse sekte van de islam, tegen de Omajjadische zowel als de Abbasidische kaliefen, en later (910) steunde op een deel van hen de Fatimidische, Sji'itische dynastie, totdat deze in 965 hun macht naar Egypte verplaatsten. In de 11de eeuw deden de Banoe Hilal en andere wilde, uit Arabië afkomstige, stammen van nomaden van Egypte uit hun verwoestende invallen in de politiek weer verbrokkelde Maghreb; de landbouw in Tunesië en Algerije werd toen grotendeels tenietgedaan, het bestaan van de beschaafde stedelijke levenswijze werd bedreigd, zozeer dat zij haar invloed op het platteland vrijwel verloor en gereduceerd werd tot enkele provinciale steden. Sindsdien werd de bevolking van de Maghreb in belangrijke mate gearabiseerd. Weliswaar brak toen een periode aan waarin Berberse groepen tot politieke suprematie kwamen. Eerst waren het de Lamtoena-nomaden in de westelijke Sahara tussen Marokko en de rivieren Niger en Sénégal, die een islamitisch rijk stichtten dat gebaseerd was op Marokko en vervolgens op Spanje, nl. dat van de Almoraviden (z Abd Allah ibn Jasin). Na een heerschappij van bijna een eeuw (ca. 1060-1147) werd dit rijk ten val gebracht door een nieuwe dynastie, die haar oorsprong had in het Atlas Gebergte en het rijk der Almohaden stichtte dat over geheel de Maghreb en Spanje uitgebreid werd (z Abd al-Moe' min), maar eveneens na ongeveer een eeuw (ca. 1250) haar macht verloren had. Sindsdien heersten in verschillende landen van de Maghreb lokale dynastieën

met min of meer succes: in Tunesië de Hafsiden, in Marokko de Mariniden. De voorafgaande grote dynastieën hadden een nieuwe impuls aan de ontwikkeling van stedelijk leven, bouwkunst en wetenschap gegeven (Fez, Marrakech), en de Arabisch-islamitische beschaving, die onder de nieuwe dynastieën gevestigd bleef, kon zich, hoewel zij niet verder evolueerde, in sommige delen van de Maghreb, o.a. door de werkzaamheid van maraboets, over het platteland verbreiden. De vermenging van het Arabische met het Berberse element was inmiddels voortgegaan, zodat behoudens in bepaalde streken (het gebied der Matmata in Tunesië, het Aurès Gebergte en Kabylië in Algerije, het Rif Gebergte en de Hoge Atlas in Marokko) de bevolking van de Maghreb gearabiseerd en niet meer specifiek Berbers was, terwijl overigens een in de Sahara teruggeworpen deel als het ware, volgens Ibn Chaldoen, een gordel tegen zwart Afrika vormde. De genoemde historicus (ca. 1375) kon nog een indeling van de Berbers volgens hun afkomst in verschillende grote stamformaties geven, maar daarvan is vrijwel geen spoor meer te bekennen. 'Specifiek

Berbers' betekent dat bevolkingsgroepen in de genoemde gebieden een Berbers dialect in plaats van of naast het Arabisch spreken, en dat zij veelal tegen het centrale gezag gekant zijn. In het algemeen gaat de arabisering, met name in Marokko, nog voort.

PROF. DR. L. O. SCHUIJMAN

Lit.: E. DOUTTÉ, Magie et religion dans l'Afrique du Nord (1909); S. SELL, Hist. anc. de l'Afrique du Nord (1913-1918); H. BASSET, Essai sur la litt. des Berbères (1920); F. WESTERMARK, Ritual and belief in Morocco (1926); R. MONTAGNE, Vie sociale et la vie polit. des Berbères (1931); W. MARCAIS, Comment l'Afrique du Nord a été arabisée, in: Annales Inst. Etudes Afr. (1938, 1956); CH. A. JULIEN, Histoire de l'Afrique du Nord (1951 vv.); G. H. BOUSQUET, L'islam maghrebin (1942); E. BELMOND, Berbères et Arabes (1942); A. BASSET, La langue berbère (1952); C. COURTOIS, Les vandales et l'Afrique (1955); G. BOUSQUET, Les Berbères (1957); B. H. STRICKER, L'Océan des

Emmanuel Larousse
de la langue
Française, 1971

berbère [berber] adj. et n. (peut-être d'un groupe ethnique d'Afrique du Nord qui occupe surtout des régions montagneuses.
n. m. Langue parlée par les Berbères.

Petit Larousse illustré, 1972
BERBÈRE [berber] adj. et n. (lat. barbarus). Relatif aux Berbères. n. m. La langue la plus ancienne en Afrique du Nord, parlée par les Berbers.

Linguistic Human Rights Overcoming Linguistic Discrimination

Edited by
Tove Skutnabb-Kangas
Robert Phillipson

in collaboration with
Mart Rannut

Mouton de Gruyter
Berlin · New York 1994

Recensies

Beschaafde Berbers, De migratie naar Europa heeft Oost-Marokko rijk gemaakt door MARCO DE VRIES, INTERMEDIAR, 24 maart 1995, 31e jaargang nummer 12. Losse nummers te bestellen bij: Klantenservice, Postbus 9479, 1006 AC A'dam. tel. 020-51 02 878, prijs: 5,60 (excl. verz. en adm. kosten). een samenvatting (door A.Benaïssa):

De in Nederland wonende Marokkanen kampen met verschillende problemen. Vooral de Marokkaanse jongeren schijnen de kern te vormen van een problematiek die niet zomaar te begrijpen is, laat staan op te lossen. Gezien het feit dat de meeste Marokkanen in Nederland voor een groot deel uit het Rif-gebied komen, vinden antropologen en anderen het zinvol om de oorsprong van de problemen in het land van herkomst te gaan zoeken. Dit artikel bevat kritiek op deze ogenschijnlijk wetenschappelijke manier van doen. Dit is althans de conclusie van de schrijver van het artikel, maar dat neemt niet weg dat hij zelf verslag doet uit Marokko. Het is waar dat de geschiedenis en de cultuur van het land van herkomst, de culturen die men met zich meebrengt, altijd een rol spelen in de vorming van migranten en hun kinderen, soms in hun voordeel en soms in hun nadeel. Dat Marokkaanse jongeren veel te veel in aanraking komen met de politie, dat de Marokkaanse gemeenschap in Nederland symptomen vertoont die men ook in het land van herkomst kan vinden en

analyseren, is waar, maar het is ook waar dat niet alleen de last van de geschiedenis een rol speelt. Het gaat erom wat ze in het land van aankomst, in Nederland, aan aandacht ontvangen. Het sleutelwoord in dit geheel is mijns inziens "opvoeding", niet alleen opvoeding vanaf de kindertijd, want dan is het te laat voor die Marokkaanse jongeren, maar opvoeding in de zin van "constructie", van "bouwen" van een nieuwe zinvolle manier van leven, doen en denken. Maar de constructie van een nieuwe manier van doen en denken hangt af van de durf, en het talent tot het demontieren, uit elkaar halen, deconstrueren van de aloude lastige manier van doen en denken die men gewend is. Maar juist dat talent, en die durf zijn aan te leren, af te dwingen in deze nieuwe maatschappij waarin men nu leeft, of het nu in Marokko, of in Nederland of elders, is. Het is essentieel dat men juist wat men is, en wat men vertegenwoordigt, niet verheerlijkt en voor de rest blind blijft, maar het gegevene juist ter discussie stelt, en erover nadenkt.

1- De beleefdheid gebiedt dat ik de bekende cijfers overschrijf: ruim 28 procent van de jongeren tussen de 12 en 15 jaar die in Utrecht in aanraking komen met de politie, is van Marokkaanse afkomst, tegen 3,5 procent van Turkse origine. In de leeftijdscategorie tussen de 16 en 20 jaar is de score 22 tegen 4 procent. Marokkaanse jongeren zijn verantwoordelijk voor 43 procent van de overvallen in Utrecht, 21 procent van de gewelddadige diefstallen, en ga zo maar door. De cijfers liegen niet om.

2- Het Rif-gebied
Met zijn bundel opstellen *Heden-daags Knaad* zette de Utrechtse criminoloog Frank Bovenkerk in 1992 de toon voor de in het publieke debat gangbare opvattingen over de problemen van de Marokkaanse gemeenschap in Nederland. Bovenkerk was een van de eersten die verband legden tussen de problemen van de Marokkanen in Nederland en hun gebied van herkomst: het Rif-gebied in het noord-oosten van Marokko. Tachtig procent van de Marokkanen in Nederland stamt oorspronkelijk uit die streek.

3- Het Rif-gebied, zo legt Bovenkerk de lezer van zijn boek uit, is een achtergebleven, bergachtige en droge streek. De Rifijnen spreken vooral Berbers (de taal van de oorspronkelijke bewoners van Noord-Afrika), en zijn veel minder gearabiseerd dan hun landgenoten in Centraal-Marokko.

4- Bovenkerk signaleert bij de Nederlandse Marokkanen een sterk wantrouwen tegen de staat. Hij spreekt over een 'boerensamenleving (...) gekenmerkt door onderling wantrouwen en competitie. Solidariteit strekt zich niet verder uit dan de familie.'

5- Het diepgewortelde wantrouwen jegens de staat gaat bij de Rifijnen, aldus Bovenkerk, gepaard met een groot onzorg voor lokale overheden. 'In het Marokkaanse dorp manifesteert de overheid zich in de personen van de politiemans, de onderwijzer en de ambtenaar. Het veld waarin deze zich bewegen geldt ten opzichte van het opvoedingssysteem als een verlengthuk van vaderlijke autoriteit.'

6- Maar in Nederland, zo moet de criminoloog tot zijn spijt vaststellen, kloppen Marokkaanse ouders, wanneer hun kinderen in problemen raken, tevergeefs aan bij de instanties.

7- en werksloos, eenzaam en gemarginaliseerd. De Marokkanen in Nederland zijn, vergeleken met Turken of Antillianen, slecht georganiseerd, nauwelijks geïntegreerd en weinig ondernemend. Zelfs in de misdaad doen ze het slecht. Turken hebben eigen criminele circuits voor de handel in hard drugs; Marokkanen smokkelen een paar kilo hasj voor Nederlandse bazen. Kleine criminaliteit veroorzaakt meer overlast dan grote criminaliteit. Daarom zijn vooral de Marokkaanse jongeren door de media de afgelopen jaren keer op keer afgeschilderd als tasjrovers en autodieven.

8- Hans Werdmöller pleitte op 15 oktober '94 voor een Nederlands-Marokkaanse opvoeder van statuur. Aan de ene kant moet deze verlosser idealistisch en inspirerend zijn, maar anderzijds moet hij autoriteit uitdragen, want 'Marokkaanse jongeren zijn meestal in een autoritaire sfeer opgevoed.'

intermediair 24 maart 1995, 31e jaargang nummer 12

9- Deze en dergelijke analyses schommelen voortdurend heen en weer tussen nietszeggende algemeenheden zonder verklarende waarde (de Marokkanen zijn analfaberen of laag opgeleid) en antropologische details (een 'cultuur van vriendendiensten'), waarvan de relevantie voor de individuele migrant in het ongewisse blijft. ■

10- Hoe zinvol is de Nederlandse gefixeerde houding op dit soort cultuur-historische achtergronden van de Nederlandse Marokkanen? ■

12- De Rifijnse hoofdstad Al Hociema ligt zo'n vierhonderd kilometer van Rabat, bijna een dagreis over een tweebaansweg van matige kwaliteit. Maar om nou over isolement te spreken? Voor drugskoeriers, kleine importeurs, seizoensarbeiders en koopjesjagers is de bergpas een levensader.

De migratie naar Europa heeft van Oost-Marokko een rijke streek gemaakt. Modderige gehuchten zijn in de loop van de jaren uitgegroeid tot stevige, goed uitgeruste dorpen. De huizen van de migranten worden elke paar jaar met een verdieping opgehoogd. Oudere gastarbeiders komen soms terug om in hun geboortepiaats een winkeltje of werkplaats te beginnen. Een goed voorbeeld is Abdelfatah Alalami, die jarenlang in de Nederlandse weizinssector werkte, maar nu een naaiatelier is begonnen in de buurt van Berkane. Alalami: 'De mensen hebben volledig verkeerde ideeën over dit gebied. Ten eerste spreekt iedereen over Rifijnen, maar de meeste Marokkanen in Nederland komen uit dit gebied, ten oosten van de Rif.

13- Enige zelfverzekerdheid en trots bij de Rifijnen zal dan ook niemand verbazen. Maar de veel gehoorde klachten over de lage prioriteit die het gebied heeft voor het landsbestuur zijn toch niet helemaal uit de lucht gegrepen. De wegen in het gebied zijn redelijk, de bestuursfuncties worden accuraat uitgeoefend, maar het aantal ziekenhuizen en scholen is nog altijd lager dan in

Centraal-Marokko. De financiering van een economisch ontwikkelingsprogramma voor de Rif - de grootste hasiplantage ter wereld - is door Koning Hassan II naar de Europese Unie doorgeschoven. Veel Rifijnen zijn daarom ontevreden Marokkanen, net zoals veel Groningers en AOW'ers mopperende Nederlanders zijn.

14- Het meest in het oog lopende verschil - en daarmee een potentiële bron van twist - tussen Rifijnen en Centraal-Marokkanen is de taal. Rifijnen spreken vooral Berbers. Anders dan in Casablanca of Marrakech is Arabisch hier niet meer dan een tweede taal. ■

15- Er bestaat een aantal Berberse tijdschriften en verenigingen, maar veel revolutionair vuur gaat er niet uit van de linguïstische beschouwingen. (Het Arabisch zou eigenlijk een dialect van de Berberse oertaal zijn.) Hetzelfde geldt voor de geheime avondjes waarop Berberse poëzie wordt voorgedragen. 'De Kabielen in Algerije zijn veel sterker', zegt een bestuurslid van een van de clubs: 'Wij beginnen hier nog maar net. We willen Berbers onderwijs en Berberse televisie.'

De koning heeft inmiddels laten weten aan beide verlangens te zullen voldoen. Voor nadere informatie wordt ik naar Agadir doorverwezen. Daar zit de crème de la crème van Berbers Marokko. ■

16- In Marokko is gezelligheid troef en iedereen is iedereens vriend. Het is geen cultuur van nauwkeurige analyses en finta modellen. Het is een cultuur van (soms lege) vormen en (vaak nietszeggende) frasen. Daarachter gaat vast wel heel wat schuil - hypocrisie, gekonkel, strategie -, maar dat valt nauwelijks bloot te leggen of te verwoorden. ■

17- Misschien ligt daar wel een deel van de verklaring voor de problemen met de Nederlandse Marokkanen. Jongeren in Marokko knippen de kat in het donker, maar ze zullen zich bijna nooit openlijk distantiëren van welke sociale regel dan ook. Daarmee zouden ze zichzelf buiten de groep plaatsen - en dat is in strijd met de collectieve instelling van de Marokkanen. Onder Rifijnen is die instelling misschien wat minder sterk dan in Centraal-Marokko, maar nog altijd veel sterker dan in Nederland.

In Nederland wordt dan ook dat sociale keurslijf doorbroken en springen veel jongeren uit de band. Dat zou allemaal niet zo veei te maken hoeven hebben met dorpsvetes, separatisme of onderontwikkeling. Misschien is het allemaal veel eenvoudiger: de sprong van Staphorst naar Amsterdam, van de jaren vijftig naar de jaren negentig. Een grotere tegenstelling is niet denkbaar.

Marokkaanse probleemjongeren moeten opgenomen worden in een nieuwe groep, waar ze andere dingen leren dan stelen en spuiten. Dat lukt vaak niet, en dat ligt natuurlijk voor een groot deel ook aan de jongeren zelf. Maar een minstens zo belangrijke oorzaak is onze geïndividualiseerde maatschappij. Dat veel Rifijnen niet of verkeerd integreren in een nieuw land heeft veel meer te maken met onze samenleving dan met de cultuurgeschiedenis van Marokko. ■

Beschaafde Berbers

De mythe van de achterlijke bergbewoner en de criminele Marokkaanse jongere

8 710294 131954

Weekblad, 24 maart 1995 31e jaargang nummer 12 prijs van losse nummers f 5,60

Internermedialair

Schets: Etnische Identiteit.

door K.Ahdidouche)

Hierbij moet benadrukt worden dat identiteit een vaag begrip is en dat de identiteit geen statisch gegeven is. Volgens Wallman "nobody identifies with the same group or in opposition to the same set of "others" all the time; everybody has more than one answer to the question "who am I".¹

Met benadrukken van de eigen etnische identiteit probeert men bepaalde symbolische grenzen te markeren tussen "wij" en "zij". Met andere woorden: men probeert zichzelf en de eigen groep te definiëren in relatie met andere groepen. Dit gebeurt vaak in een culturele context. Identifieren verwijst hier naar een aspect van classificatie. In het geval van de meeste migranten, die zich in een vreemd land bevinden, vormt het land van herkomst een belangrijke basis voor het ontstaan van culturele identiteit. Volgens Smith "when a group is separated from its land perhaps by an external power, there often remains an 'association' or tie between people and territory. This association itself becomes an essential part of collective memory and identity of the community".² Hierbij wordt de nationale identiteit sterk benadrukt, terwijl de onderlinge culturele verschillen van de groep zelf nauwelijks naar buiten worden gebracht. Men probeert zich ondanks deze verschillen als één groep te onderscheiden van de andere groepen. Volgens Mach "when a new person joins a social situation and he happens to represent another nation, then regional divisions may be temporarily forgotten and national differences become the most vital".³ Bovendien kunnen de sociale contacten een oorzaak zijn tot het ontstaan van een groeps-identiteit, die eerder niet bestond. Immers, men definieert zichzelf in relatie tot de anderen. Vervolgens is het zo: hoe eigen groter het verschil met de anderen des te algemener het karakter van de identiteit wordt. De regionale verschillen van een bepaalde groep worden immers irrelevant beschouwd naarmate de concurrerende groep radicaal van hen verschilt, en vervolgens als een bedreiging ervaren wordt. Naast het zich als een solidaire groep verdedigen tegen de "ander", kan de status van een bepaalde groep invloed uitoefenen op de mate van hun identiteitsgevoel. In een multi-culturele samenleving dient het verschil tussen de culturen horizontaal plaats te vinden. Op deze wijze moeten alle culturen gelijkgesteld worden qua status en rechten in de samenleving. Maar wanneer de status van een bepaalde cultuur achtergesteld wordt, kan de groep van deze cultuur zich bedreigd voelen in het handhaven van zijn etni-

sche identiteit. Om zijn identiteit te handhaven gaat men dikwijls de grenzen tussen de eigen groep en de "andere" benadrukken. Een zwakke positie van een bepaalde etnische groep in relatie tot een andere met een sterkere status leidt in de meeste gevallen tot het versterken van het identiteitsbewustzijn van de zwakke groep. Mach beschrijft deze uitspraak als volgt: "The balance of power and the conflicts pervading social relations between ethnic groups and the strategy chosen by the minority. If the balance of power is unequal as is usually the case in minority situations, then the weaker group tends to isolate itself, protect its identity by creating impenetrable boundaries of language, customs, religion, and so on, often establishing a ghetto..."⁴

De vorm die men aan zijn etnische identiteit ontleent, is afhankelijk van wat men zich ten doel stelt. Het benadrukken van etniciteit kan als doel hebben het realiseren van sociale, economische, politieke, en/of culturele doeleinden.

-
- 1.S.Wallman, Identity options, in: Minorities: community and Identity, C.Fried, 1983, p.69.
  - 2.Geciteerd in: Z.Mach, Symbols, Conflict, and Identity, 1993, p.11.
  3. Idem, p.10.
  - 4.Idem, p.258-259.

Literatuur

ABRID N TMESNA

d rmujjet ibedden d irwest n rebhar
 d adrar us izemmar uyarrabu waxxa yemyar
 d jjiret d tazirat yedrin x nhar
 nettuw tifraz ujenna d uzri n nnewwar
 d tameddit, hedd icuqq aeddiss n rebhar
 hedd war innehwer ittes ittcexxar

* * *

maca, issiwé ayi dd rexbar reewin n refjar
 yennay jjiret ishareq itt taya n nhar
 d rweqt n min ira iweddaren ad yedhar
 n wen ira yettwattun ad ittwarekhar
 n wen ira yettef budejjis ad izar
 ad dharen ibriden zeg ihufar
 d rweqt n wen ira ittesen ifaqq ad yekkar
 n wen ira immuten iddar ad dd iddar
 d rweqt ad yerqeh wur ad inuwwar
 amnus nney as neqqim yar tmurt a s nfekkar
 a nfaren tudat nney min dd ay isuwesen a t nendar
 a n sseqdeé iseqsiyyen a zwaysen yewwet wenzar
 a zwaysen n ssefsi adfer x idurar

* * *

eram di bnadem war dji di zzman
 wami nettwarezseq x tmura d imesean
 x uremmuz n weyrum war n jji amcan
 ikfa ney zeg imettawen x imeðran
 a nkkar a nmearra ag yenni d aney yeedan
 a kidsen n carec abrid n tmesna abrid asebban

K. Ahdidouch.

DE WEG VAN HET WETEN

STIL EN ONDOORDRINGBAAR WACHT ZIJ DAAR,
 DE STARRE GOLF DIE GEEN SCHIP BEVAART.
 DUISTER VERSLUIEREND, DE DAGEN ONZICHTBAAR.
 VERGETEN DOET ZIJ HET HEMELSE GELAAT,
 VERGETEN ZIJN DIE SCHONE BLOEMEN, IN KIL VERRAAD.
 VOOR DE EEN, EEN DIEPTE VOL EENZAME STRIJD,
 VOOR DE ANDER SLAPEND, EEN ZORGELOZE TIJD.

MAAR LUISTERD, HOE DE FRISSE MORGENWIND
 ZIJN WAARHEID FLUISTERT:
 DIE KILLE NACHT HEEFT DE ZON NIET LANG WEERSTAAN
 ZIJN WARME STRALENKRANS HERVOND,
 WAT OOIIT VERLOREN WAS GEGAAN.
 GEKOMEN IS DE TIJD VAN HEN DIE WAARHEID
 WISTEN TE VERSTAAN,
 OPNIEUW VERLICHT HUN GLANS DE BLINDEN,
 OM DE WARE WEG IN KENNIS TE HERVINDEN,
 ZONDER TE VALLLEN OF TE ZWICHTEN.
 OM OPNIEUW DE WAKENDE DROMERS TE WEKKEN
 OM OPNIEUW DE DODEN UIT HUN SLAAP TE LICHTEN
 OM OPNIEUW ONZE HARTEN TE LATEN ONTLUIKEN
 DAAR LIGT HET LICHT DAT ONS ZAL BEVRIJDEN,
 ONS ZAL VERLOSSEN UIT ONS ONWETENDE LIJDEN
 LAAT ONS VRAGEN EN HET ZAL KENNIS REGENEN
 LAAT ONS VRAGEN EN DE BERGEN ZULLEN SPREKEN

WANT NIET DE TIJD HEEFT ONS STIL AAN BEDROGEN,
 MAAR WIJZELF FAALDEN TE VAAK IN ONVERMOGEN,
 UITEENGERUKT, WAREN WIJ VERDEELD IN IJDEL STREVEN,
 WENEND OM DE DODEN EN HUN VERLEDEN LEVEN.
 NEE, LATEN WIJ ONS HART EN OGEN KENNIS GEVEN
 EN ZIEN WAT KOMEN GAAT IN VEREENDE KRACHT
 LATEN WIJ HEM VOLGEN, DIE WEG VAN WARE PRACHT.

(Vrije vertaling)

Taal en grammatica

1. **werkwoord:** su 'drinken'

Tegenwoordige tijd:

necc sessey	neccin nsess
cek tsessed	kenniw tsessem
cem tsessed	kennint tsesseent
netta isess	nitni sessen
nettatt tsess	nitenti sessent

Verleden tijd:

necc swiy	neccin neswa
cek teswid	kenniw teswim
cem teswid	kennint teswint
netta iswa	nitni swin
nettatt teswa	nitenti swint

Toekomende tijd:

necc ad swey	neccin a nsu
cek ad teswed	kenniw ad teswem
cem ad teswed	kennint ad teswent
netta ad isu	nitni ad swen
nettatt ad tsu	nitenti ad eswent

2. Voorzetsel 'x' en persoonlijke voor-naamwoorden

enkelvoud:

xafi 'op/over mij'
 xak 'op/over jouw (mann.)'
 xam 'op/over jouw (vrouw.)'
 xas 'op/over hem/haar'

meervoud:

xaney 'op/over ons'
 xawem 'op/over jullie (mann.)'
 xakent 'op/over jullie (vrouw.)'
 xasen 'op/over hun (mann.)'
 xasent 'op/over hun (vrouw.)'

3. Twee vormen van hetzelfde naamwoord:

Het naamwoord 'ameddukel' 'vriend' verandert in 'umeddukel' omdat het achter een voorzetsel staat:

rahey yar umeddukel inu 'Ik ben naar mijn vriend geweest'
 ssiwley ag umeddukel inu 'Ik heb met mijn vriend gepraat'

Als er geen voorzetsel voor het werkwoord staat, dan blijft 'a' onveranderd:

ameddukel inu irah yar Leiden 'Mijn vriend is naar Leiden geweest'

zriy ameddukel nnec 'ik heb je vriend gezien'

De a van het naamwoord verandert ook in 'u' als het woord achter het werkwoord staat:

ittes umeddukel inu 'mijn vriend slaapt'

'Ontkennende voegwoorden 'war ... bu'

'war' komt altijd voor een werkwoord, en 'bu' voor een naamwoord:
 war ssiney 'ik weet niet'
 war yari bu stilu 'ik heb geen pen'

Let op de verschillen in de vormen van werkwoorden; in de ontkennende zin staat er 'ssiney' in plaats van 'ssney' 'ik weet'.

Nieuw in het Berbers:

Een leerboek voor het leren van Tamazight (Riffijns Berbers):

**Nessawal Tmaziyt (Tarifiyt)
Een basisleerboek in het Berber**

Publikatie: Vereniging ADRAR
Postbus 16
6500 AA Nijmegen

I.S.B.N. 90-802294-1-5

Bij het leerboek horen twee geluidscassettes

Inhoud:

De cursus bestaat uit 18 lessen:

- 14 lessen over de uitspraak van het Tamazight (met oefeningen)
- 14 lessen met:
  - dialogen
  - mondeling en schriftelijke oefeningen
  - grammatica

Bijlagen:

- sleutels bij de oefeningen
- woordenlijst Tamazight-Engels-Nederlands (17 pagina's)

Bestellen (alleen binnen Nederland):
door het overmaken van fl. 65,50 (inclusief verzendkosten) op gironummer 17699 t.n.v.

Vereniging ADRAR
Vossendijk 183
6534 TR Nijmegen

o.v.v. boek en cassettes "Nessawal Tmazight".
Vergeet niet uw naam en adres

GASTCOLLEGE

PROF. DR. CADI KADDOUR

**BERBERS EN ARABISCH
IN MAROKKO**

maandag 24 april

15.45 - 17.30 uur

zaal E 2.04

u bent allen welkom!

Katholieke Universiteit Nijmegen

Erasmusgebouw

De vereniging 'ADRAR' (Ned. vert.: 'berg') voor Tamazight kunst en cultuur is officieel in 28 april 1994 opgericht door een groep studenten en andere geïnteresseerden in de Tamazight kunst en cultuur. De vereniging probeert de volgende doelen te realiseren:

1. de Tamazight taal en cultuur te bevorderen om een positief beeld van Imazighen ("Berbers") te ontwikkelen voor een betere integratie en participatie in de Nederlandse samenleving.
  2. de vereniging tracht dit doel te bereiken door:
    - a. het organiseren van lezingen, culturele bijeenkomsten met betrekking tot culturele en sociale aspecten van de Tamazight identiteit.
    - b. samenwerken met organisaties en instellingen, die dezelfde doelen als deze vereniging behartigen.
    - c. het steunen van verschillende uitingen van wetenschap en kunst die bijdragen aan de bloei van de Tamazight taal en cultuur.
    - d. het oprichten van studie- en onderzoeksgroepen.
- (art. 3, verenigingsstatuut).

De vereniging is geregistreerd aan de kamer van koophandel te Nijmegen onder nummer v 146813. Voor een kopie van het algemeen statuut, maak 5,- op giro: 17699 (t.n.v Vereniging Adrar) o.v.v. 'kopie statuut' (vergeet niet uw adres). Om lid te worden, maak 35,- op bovenstaande giro, o.v.v. lidmaatschap 1995. Donaties zijn welkom (minimaal 10,-) op hetzelfde gironummer, onder vermelding van 'donatie'. Abonnementen op de Nieuwsbrief: 15,- (4 x per jaar) o.v.v 'abonnement nieuwsbrief.' (Leden gratis).

